

Geschiedenis maken

LIBER
AMICORUM
HERMAN
BALTHAZAR

ONDER REDACTIE VAN
GITS DENECKERE &
BRUNO DE WEVER

TIJDSBEELD

GITA DENECKERE en BRUNO DE WEVER,

Geschiedenis maken.

Liber Amicorum Herman Balthazar

Luc Peiren, Amsab-ISG

De hydra van de sociale historiografie in België

Als Amsab-ISG-medewerker schoot me bij het lezen van dit lijvig en zeer mooi geïllustreerd werk al snel het beeld van *L'Hydre du Socialisme*, dat in 1879 in het satirisch weekblad *La Bombe* werd gepubliceerd, door het hoofd. Het is een karikatuur die vaak in Amsab-ISG-publicaties opduikt, waarin het veelkoppig monster van het Belgisch socialisme - dat zich nog maar net in een eigen partij (de Belgische Socialistische Arbeiderspartij) had verenigd - het katholiek en burgerlijk establishment in dit tijdvak de stuipen op het lijf jaagt. Zo ver wil ik de door mij ontwaarde analogie evenwel niet drijven. Daar ken(de) ik Herman Balthazar (tot de lectuur van dit werk) te weinig voor. Als niet-Gentenaar en als niet-UG-er ken ik hem vooral als de 'président fondateur' van Amsab-ISG en als Oost-Vlaams provinciegouverneur; niet zozeer als een papenvreter. Bij het lezen van *Geschiedenis maken* schoot de hydra-analogie me vooral te binnen toen mij opviel bij hoeveel initiatieven, organisaties, instellingen enz. Herman Balthazar eigenlijk is betrokken. Het *Liber Amicorum* belicht immers heel wat aspecten van het leven van Balthazar, en ent zich daarvoor grotendeels op de verschillende interessegebieden van de academicus.

De academicus

Gedurende zijn academische carrière aan het seminarie (vakgroep) Nieuwste Geschiedenis van de (R)UG vervulde Herman Balthazar onder meer de noodzakelijke rol van doorgeefluik van Dhondts visie op het verleden en op diegenen die dat verleden maakten voor hele generaties studenten aan de (R)UG. Daarbij was hij zelf promotor van maar liefst 207 licentiaatsverhandelingen in de nieuwste geschiedenis en Luc François wijst erop dat dat er gemakkelijk nog veel meer hadden kunnen zijn, was Balthazars promotorschap niet 'doorkruist' geworden door zijn gouverneurschap. De academische carrière van Balthazar wordt in *Geschiedenis maken* in diverse bijdragen gevat. In het deel *Een historicus en zijn biotoop* situeren Jan Art en Romain Van Eenoo Balthazars universitaire carrière in de geschiedenis van het vakgebied, zeg seminarie, zeg vakgroep Nieuwste Geschiedenis van de (R)UG. In een laatste bibliografisch deel van het werk stelde Frank Seberechts een bibliografie op van het omvangrijke oeuvre van Balthazar terwijl Luc François naging hoe Balthazar als een actief promotor mee het historisch onderzoek - aan de (R)UG - hielp sturen in het laatste kwart van de vorige en het prille begin van deze eeuw.

Le président fondateur

Balthazar was met andere woorden veel meer dan een doorgeefluik van Dhondts ideeën. Via verschillende initiatieven en instellingen die hij zelf uit de grond stampte, vulde hij dit gedachtegoed aan of actualiseerde hij het. Zo stichtte hij bijvoorbeeld het Amsab-ISG om het socialistisch erfgoed te vrijwaren en te ontsluiten en het WIARUG (het latere MIAT) om het industrieel erfgoed in stand te houden. Vanuit hun Gentse basis hebben de beide instellingen intussen een - meer dan - nationale faam verworven. In *Geschiedenis maken* wordt de geschiedenis van Amsab-ISG en van MIAT geschetst door respectievelijk Wouter Steenhaut en Geert Van Goethem en door René De Herdt. Frank Caestecker schetst dan weer de historiek van de Stichting Gerrit Kreveld die fungeert als een denktank voor de hedendaagse Vlaamse sociaal-democratie (onder meer op het vlak van de migratiepolitiek) en die de ideeënvorming daarrond uitdraagt via het tijdschrift *Samenleving en Politiek*, dat in *Socialistische Standpunten* inmiddels een - gevoelsmatig zeer - verre voorloper heeft. Op academisch vlak stimuleerde hij de socialistische (en sociale) historiografie als promotor van tal van licentiaats- en doctoraatsverhandelingen die Dhondts ideeën soms aanvechten, soms aanvullen, soms actualiseren enz. In dit werk wordt die specifieke evolutie onderstreept door de polemiserende bijdragen van onder meer Hendrik Defoort, Bruno De Wever en Rudi Van Doorslaer.

De stamboomsocialist en zijn bijzondere belangstelling voor WO II

Balthazars voorzitterschap van Amsab-ISG reflecteert in niet geringe mate zijn bijzondere interesse voor de socialistische arbeidersbeweging waar hij sedert zijn geboorte integraal deel van uitmaakt. Het verhaal van Gita Deneckere toont duidelijk aan dat Balthazar een stamboomsocialist is. Veelal straalt deze omschrijving een zekere mate van conformiteit uit. In het geval van 'het geslacht Balthazar' is dat echter lang niet altijd waar. Via Frieda Balthazar, de dochter van zijn grootoom August, 'flirtte' hij in de jaren 1950 een tijdje met een links intellectualisme dat veeleer bij het communisme dan bij het al eens immobiel lijkend socialisme aanleunde. De levensloop van grootoom Gust maakte dan weer dat het geslacht Balthazar ook in 'het tijdvak Herman' tegen 'het geslacht Anseele' moest aankijken. De wijze waarop de naar Londen uitgeweken socialistische minister Balthazar (1893-1952) tijdens WO II plaats moest ruimen voor de nieuwe generatie Gentse socialisten onder Anseele jr. verklaart volgens Deneckere mee Herman Balthazars belangstelling voor de geschiedenis van België gedurende WO II. Die belangstelling is voor een groot deel evenwel op het conto van zijn stiefvader Omer De Ras te schrijven. Diens bittere ervaringen in (en vooral met) het verzet en het concentratiekamp Buchenwald verklaren samen met de 'politieke uitschakeling' van Gust Balthazar tijdens en na WO II mee de verregaande aandacht in dit liber amicorum voor deze oorlog, voor zijn oorzaken en gevolgen. Dan hebben we het in het bijzonder over het derde deel van dit werk dat door medewerkers van het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA) werd ingevuld. Dirk Martin brengt daarbij de historiek van het SOMA onder het oog, terwijl Rudi Van Doorslaer, al dan niet gewild, de oorlogsherinneringen van het geslacht Balthazar alle eer aandoet door de noodzakelijke afstand te bewaren van de zwartwitbeelden die de naoorlogse (politieke) beschouwing over jodenvervolging, collaboratie en verzet al vaak kenmerk(t)en (en dit ondanks het gegeven dat Van Doorslaers bijdrage de enige is die niet rechtstreeks aan de figuur Herman Balthazar refereert). In plaats daarvan brengt hij een eerder genuanceerd verhaal over het verzet, de collaboratie en de jodenvervolging en die politieke erfenissen ervan én de sporen die zij nalieten in de historiografie. Hetzelfde nuancegevoel vonden we overigens ook terug in de bijdrage van Bruno De Wever over de (geschiedenis en de historiografie van de) Vlaamse Beweging die evenzeer Herman Balthazars interesse wegdraagt (de vele licentiaats- en vooral doctoraatsverhandelingen over dit onderwerp onder zijn promotorschap zijn hier evenveel getuigen van).

De apolitieke politicus

Door *Geschiedenis maken* loopt tevens, zij het wat minder prominent, een tweede leidraad, met name die van het gouverneurschap van Balthazar. Dat gouverneurschap was het - even voorlopige als apolitieke - sluitstuk van een politieke carrière die meer door wezenlijke invloed dan door mandaten (Balthazar zat onder meer de Socialistische Studentenvereniging van de (R)UG voor en was gemeenteraadslid te Sint-Amandsberg tussen 1964 en 1970) werd gekenmerkt. De wijze waarop Deneckere schetst hoe Balthazar gevraagd werd om gouverneur te worden, illustreert vorige opmerking bijzonder mooi. Voor ons hydraverhaal is het echter nog meer van belang dat Herman Balthazar van zijn in 1985 verworven gouverneursfunctie gebruik maakte om de sociaal-emancipatorische historiografie in België nogmaals nieuwe impulsen te geven. Jasmien Van Daele schetst dit verhaal in een bijdrage die handelt over enerzijds het Museum van de Vlaamse Sociale Strijd en anderzijds over een grote onbekende in de Belgische politieke historiografie, met name de provinciepolitiek en het politiek personeel dat op dit wetgevend en uitvoerend bestuursniveau actief is. Dat laatste project dat de titel *De fontein van de Oranjeberg* kreeg maakt intussen school in andere provincies en kan hopelijk ooit ook de aanzet betekenen van omvangrijke (provinciale) studies over de gemeentepolitiek in Vlaanderen (België).

'Geschiedenis moeilijk maken'

Een liber amicorum kritisch bespreken is bijzonder moeilijk. Dit geldt ook voor *Geschiedenis maken* dat net als veel andere vrienden- of huldeboeken feiten mengt met levensverhalen en zelfs gevoelens. Daarom heb ik, ook als betrokken Amsab-ISG-medewerker, eigenlijk maar één algemene bemerking bij dit werk. In *Geschiedenis maken* duikt vaak de naam - om niet de te moeten zeggen - mythe, Jan Dhondt op. Voor deze figuur overigens niets dan terechte lof. Zijn pleidooi voor een 'history from below' die Balthazar overigens volmondig deelt, kan niet voldoende toegejuicht en gedeeld worden. Helaas leidde en leidt de door Dhondt en Balthazar vooropgestelde geschiedschrijving al te weinig tot een 'history for below'. Zelfs een geoefend historicus moet meerdere bijdragen uit dit werk soms herlezen om de vaak bijzonder interessante vraagstellingen die zij oproepen echt te begrijpen. Dat het anders kan, wordt hier nochtans geïllustreerd door de bijdragen van enerzijds de betreurde Guy Vanschoenbeek (die als geen ander eenvoud van onderwerp en eenvoud van analyse wist te verenigen) en anderzijds Juul Hannes (die als enige zijn verhaal met humor wist te kruiden).